

11. Обличчям до людей [Електронний ресурс] : Концепція реформування діяльності митної служби України на 2011–2015 роки. – Режим доступу : <http://www.customs.gov.ua>.

12. Про затвердження Порядку проведення митними органами невізних документальних перевірок [Електронний ресурс] : Постанова КМУ №71 від 02.02.2011. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-2011-%D0%BF>.

13. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

14. Про затвердження Порядку планування митними органами документальних візних перевірок та Порядку проведення митними органами зустрічних звірок [Електронний ресурс] : наказ МФУ від 22.05.2012 р. № 582. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0899-12>.

15. Про затвердження Положення про Департамент митного аудиту, аналізу та управління ризиками [Електронний ресурс] : наказ ДМСУ від 10.10.2012 р. № 528. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MK120743.html.

УДК 339.5.025.7+339.543

С. Г. Войтов, молодший науковий співробітник,
аспірант Інституту світової економіки і міжнародних
відносин НАН України

НАУКОВО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ

Статтю присвячено актуальній у рамках регулювання зовнішньоторговельної діяльності проблематиці визначення та контролю країни походження товарів. У ході дослідження висвітлюється суть і механізм впливу визначення країни походження, а також специфіка сучасного застосування інструменту національною митною системою. Актуальним доповненням статті виступає висвітлення слабо детермінованого вітчизняною наукою процесу контролю країни походження товарів.

Статья посвящена актуальной в рамках регулирования внешнеэкономической деятельности проблематике определения и контроля страны происхождения товаров. В ходе исследования освещается суть и механизм воздействия определения страны происхождения, а также специфика современного применения инструмента национальной таможенной системой. Актуальным дополнением статьи выступает освещение слабо детерминированного отечественной наукой процесса контроля страны происхождения товаров.

The article is devoted to actual problem of goods origin country definition and control in the frames of international trade activity. During research there is highlighted essence and influence mechanism of country origin definition as well as specific of current use of the instrument by national custom system. Topical addition to the article is coverage of goods origin country control process that is weakly determined in the national science.

Ключові слова. Країна походження товару, митно-тарифне регулювання, митний тариф, сертифікат про походження товару, контроль за правильністю визначення країни походження.

© С. Г. Войтов, 2013

Вступ. Суттєву роль у виборі режиму митного оподаткування та сили застосування заходів митно-тарифного регулювання відіграє інститут “країни походження”. У рамках сучасної світогосподарської взаємодії правильне визначення країни походження товарів гарантує достатній захист національного ринку від товарів, що ідентифікуються за походженням як загрозливі для національного товаровиробника чи небажані в рамках торговельно-інтеграційних орієнтирів національної економіки.

Разом з тим, оцінюючи сучасний рівень розробки окресленої категорії, теоретично не визначеними залишається ряд аспектів, пов’язаних з нею, а саме: слабка наукова база досліджуваного питання загалом та відсутність теоретичної детермінації механізму контролю за правильністю визначення країни походження товарів зокрема.

На підтримку зазначеного вище виступає огляд наукових джерел, що існують у вигляді поодиноких публікацій і не мають системного характеру, що в достатній мірі висвітлює порушену нами проблематику. Означене питання в основному детермінується з боку вітчизняного й міжнародного законодавства, тому актуально для теоретичного висвітлення з метою подальшого вдосконалення процесів митно-тарифного регулювання.

Постановка завдання. Мета статті – наукове висвітлення механізму визначення й контролю країни походження товару як інструменту митно-тарифного регулювання і складової ефективного світогосподарського позиціонування в рамках торгово-інтеграційних процесів.

Результати дослідження. Визначення країни походження – це фактичне підтвердження “громадянства” переміщуваних товарів з метою, коли держави – учасниці міжнародних торговельних відносин бажають застосовувати одна до одної певні пільги чи вживати заходів дискримінації проти окремих груп товарів [1, 180].

У рамках митно-тарифного регулювання та інших заходів державної політики правильне визначення країни походження необхідно, зокрема, для:

- надання пільг і преференцій у застосуванні ввізного чи вивізного мита;
- застосування антидемпінгового чи компенсаційного мита, мита у відповідь на недружні дії з боку торгових партнерів;
- застосування кількісних обмежень чи заборон;
- формування та аналізу торговельної статистики;
- устанавлення квот та ембарго на зовнішню торгівлю з окремими країнами;
- устанавлення експортних субсидій на підтримку місцевих товарів чи державних закупівель товарів з країн за угодами про умови взаємності;
- маркування товарів (“Вироблено в Україні”, “Made in China”) тощо [2, 108].

Інтегруючим фактором визначення країни походження товарів виступає в рамках Генеральної системи преференцій (ГСП), угод про вільну торгівлю чи міждержавних угод про виробничу кооперацію. Надання митно-тарифних пільг за вказаними домовленостями відбувається лише за умови засвідчення національного походження товарів.

Регулятивний потенціал країни походження проявляється в основному через механізм митного тарифу. Використання моделі багатоклонного митного тарифу дозволяє ефективно розподіляти ставки митного тарифу України не лише за товарними підкатегоріями (горизонтально), але й за ступенем пріоритетності походження товарів за колонками (вертикально) (табл. 1).

Таким чином, щодо походження товарів митний тариф України диференціює ставку ввізного мита за трьома категоріями: на преференційну, пільгову та повну. Колонка преференційного мита (на даний момент не використовується) застосовуватиметься за умови встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму згідно з міжнародними договорами. Такими може бути митний союз чи діюча не “на папері” зона вільної торгівлі. Окремим аспектом застосування преференційного мита є участь у спеціальних преференційних угодах, зокрема Генеральній системі преференцій – системі митних пільг, які розвинені країни в односторонньому порядку надають країнам, що розвиваються.

Митний тариф України (фрагмент) [3]

Код	Назва	Ставки мита, %			Додаткові ОВО
		Преференційна	Пільгова	Повна	
5309	Тканини з льону: – з умістом 85 мас. % та більше льону: – невивілені (сурові):				
5209 11 00 00	– полотняного переплетення		5	20	м ²
5209 12 00 00	– саржевого переплетення		5	20	м ²
5209 19 00 00	– інші тканини		1	20	м ²

Особливістю участі України в ГСП було те, що, крім використання пільг за цією системою, вона водночас надавала такі пільги країнам, що розвиваються, сама. У 1997 р. у рамках політики захисту вітчизняної промисловості в Україні скасовано преференційний режим щодо країн, які розвиваються.

Пільгова ставка мита застосовується до товарів держав – членів СОТ та держав, з якими Україна уклала двосторонні або регіональні угоди про режим найбільшого сприяння. Нині правом застосування пільгових ставок мита користуються товари походженням зі 170 держав світу [4].

До товарів, які не мають преференційного режиму або немає можливості об'єктивно встановити країну їх походження, застосовуються повні ставки ввізного мита.

У рамках висвітлення національної системи преференцій, безпосередньо пов'язаних із визначенням країн походження товарів, доцільно було б звернути увагу на такий вид інструментів лібералізації міжнародної торгівлі, як угоди про вільну торгівлю (не слід ототожнювати з угодами про зону вільної торгівлі). Товари, що походять із країн, з якими Україна уклала угоди про вільну торгівлю, та ввозяться до України, звільняються від сплати ввізного й вивізного мита.

Першими сформованими в рамках угод про вільну торгівлю України були інтеграційні об'єднання навколо СНД та з Республікою Македонія. На товари країн – членів зазначених інтеграційних угод поширюється режим вільної торгівлі, якщо вони:

– відповідають критеріям походження (надано оригінал сертифіката про походження форми СТ-1 або EUR-1);

– ввозяться на основі договору між резидентами країн-учасниць та переміщуються з митної території країни-учасниці на митну територію іншої країни-учасниці (“умова безпосередньої закупівлі”);

– товар не повинен покидати території країн-учасниць, крім випадків, коли таке транспортування неможливе внаслідок географічного розташування (“умова прямого відвантаження”) [5].

Зазначені критерії типові для всіх подібних угод і за умови невиконання хоча б одного з них товар не підпадає під звільнення від оподаткування митом.

24 червня 2010 р. укладено Угоду про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ), яка об'єднує Республіку Ісландія, Князівство Ліхтенштейн, Королівство Норвегія, Швейцарську Конфедерацію [6]. 01.06.2012 р. названа Угода офіційно набрала чинності.

У рамках техніки визначення країни походження як інструмента регулювання товарних потоків слід мати на увазі, що далеко не всі товари, які експортуються, походять з країни вивезення. Для відокремлення товарів за вказаною ознакою в міжнародних правилах використовуються два основні критерії: “критерій повністю вироблених товарів”, де у ви-

робництві товару бере участь лише одна країна, та “критерій достатньої переробки або обробки”, коли у виробництві беруть участь дві й більше країн [7, 71].

Так, якщо пшениця, вирощена в Україні, вважатиметься повністю виробленою в Україні, а шкіряне взуття, пошите із закупленої в Росії сировини, буде походженням з України за критеріями достатньої переробки, то розфасовані чи перепаковані на території України французькі парфуми для експорту, скажімо, до Росії, українського походження у зв'язку із зазначеними операціями все-таки не отримають. Критерій “громадянства” товарів закріплені Митним кодексом України й чітко визначають їх походження [8].

Головним документом, тобто “паспортом” товару, що засвідчує країну його походження, є сертифікат про походження. Нині основними формами таких сертифікатів, застосованих у рамках національної системи торговельних відносин, є:

- СТ-1 – застосовується в рамках торгівлі країн СНД;
- А – чинна в рамках ГСП у торгівлі з розвиненими країнами;
- загальної форми – чинна в торговельних відносинах з усіма країнами.

Сертифікат про походження товарів незалежно від його виду має уніфіковану форму, встановлену міжнародним договором, що визначає надання певного виду преференцій.

З метою застосування об'єктивного рівня митно-тарифного навантаження на імпортовані товари з боку митних органів проводиться контроль за правильністю визначення країни походження товарів. За своєю регулятивною сутністю контроль за правильністю країни походження – це комплекс заходів в основному з приводу документальної верифікації (через підтвердження дійсності та справжності сертифікатів про походження) та перевірки належного рівня переробки на відповідність тому походженню, що зазначається під час декларування і спрямовує товар у відповідний режим тарифного оподаткування.

Щодо порядку здійснення контролю за правильністю визначення країни походження товарів, то він поділяється на контроль під час та контроль після процедури митного оформлення і є визначеним законодавчо алгоритмом взаємодії з суб'єктом ЗЕД (рис. 1). Якщо інформація про задекларовану країну походження не підтверджується, то результати контролю оформлюються рішенням про визначення країни походження, в якому зазначається остання або ж та, що її вивив митний орган, або ж у відповідній графі документа проставляється як “невідомо”.

Аналіз статистики надходжень від здійснення контролю за правильністю визначення країни походження (табл. 2) свідчить про мінімальний фінансовий ефект процедури. Водночас зазначена складова митно-тарифного механізму має беззаперечне регулятивно-запобіжне значення у процесах об'єктивізації митно-тарифного навантаження. За статистикою митної системи, у 2012 р. із 6000 поданих для підтвердження до іноземних митних органів преференційних сертифікатів визнано недійсними або не визнано для надання товарам режиму вільної торгівлі 1509 документів, тобто більше 25 %.

Оцінюючи механізм визначення та підтвердження країн походження для митно-тарифного регулювання, не слід забувати й про те, що зазначена складова, крім сфери захисту внутрішнього ринку від так званої “сірої” або документальної контрабанди, здатна забезпечити підтримку вітчизняного товаровиробника й на міжнародному ринку. Так, перевірка сертифікатів про походження товарів з України за запитами іноземних митних органів у більшості випадків підтверджує надання українським товаровиробникам тарифних преференцій, зокрема у країнах ЄС та СНД. Головне завдання застосування інструментарію визначення країни походження нині – це якнайшвидше та в максимальному обсязі провести уніфікацію останнього до норм і правил, прийнятих у рамках основного вектора інтеграції національної економіки – Європейського Союзу.

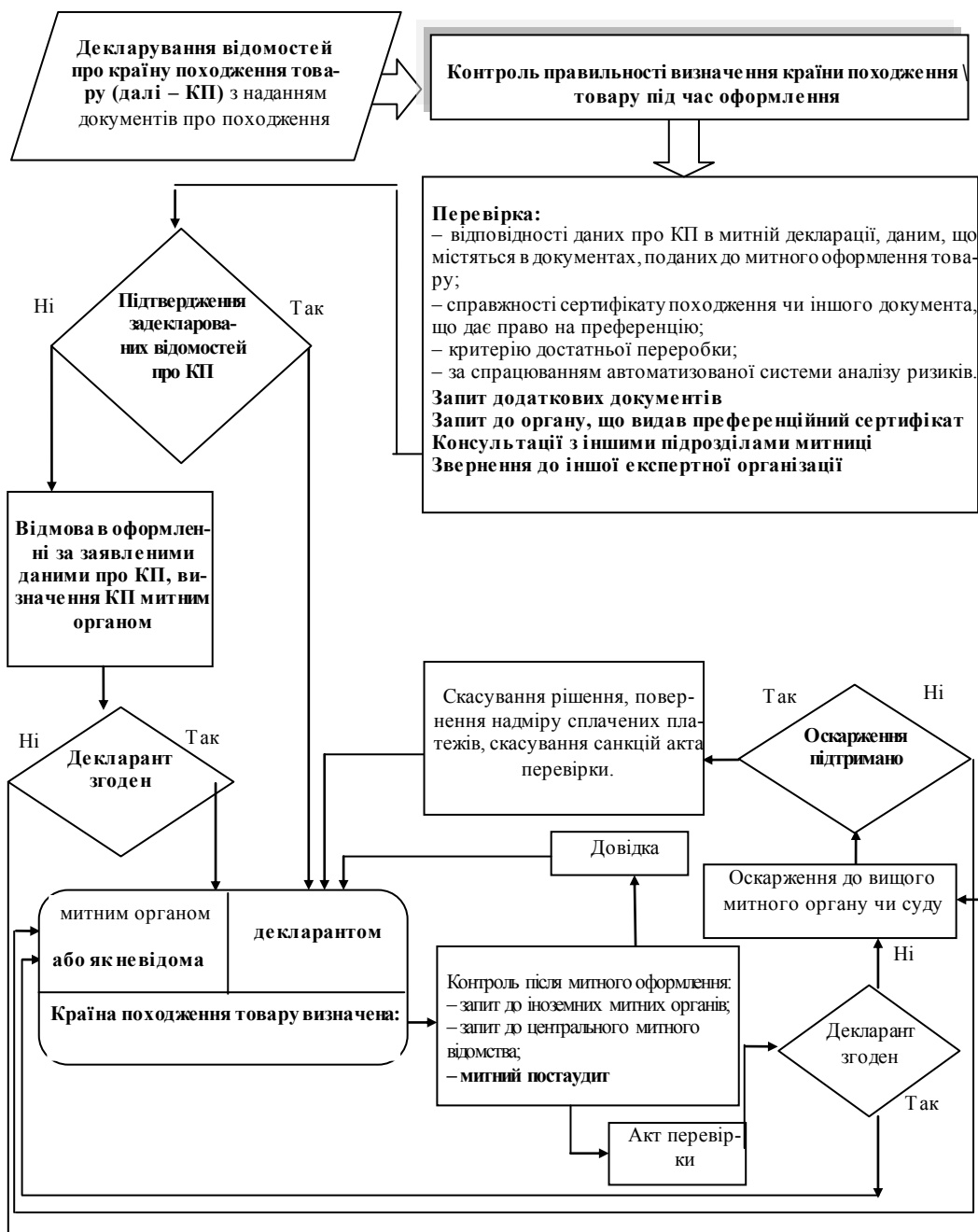

Рис. 1. Порядок здійснення контролю за правильністю визначення країни походження товарів митними органами України (складено автором)

Статистика надходжень від здійснення контролю за правильністю визначення країни походження товарів 2006–2012 рр.

Показник	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Надходження від здійснення контролю за правильністю визначення країни походження (млн грн)	17,5	11,6	42,7	17,9	33,3	48,6	89,3
Величина надходжень від здійснення контролю за правильністю визначення країни походження в загальному обсязі митних платежів, (%)	0,04	0,02	0,04	0,02	0,04	0,04	0,07

Примітка: складено автором за даними Державної митної служби України

Висновки. Як бачимо, застосування інструментарію визначення та контролю країни походження товарів мають безпосередній вплив на процеси регулювання зовнішньоторговельних відносин, особливо щодо отримання законного звільнення від сплати мита й інших податків на зовнішню торгівлю. Механізм дії інструменту застосовується, безперечно, в комплексі з іншими заходами митного впливу, проявляється через дію митного тарифу, становить основу регулятивно-захисного потенціалу митно-тарифних відносин, за умови оптимального застосування є складовою ефективною й безпечною інтеграції національної економіки у світовий економічний простір.

Література

1. Кузьміна М. С. Актуальні питання визначення країни походження товарів / М. С. Кузьміна, М. М. Кушнар'ова // Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі : тези III міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ : АМСУ. – Т. 1. – 2010. – С. 180–181.
2. Лукс М. Посібник з митного права Європейського співтовариства / Лукс М. – Брюссель, 2002. – 479 с.
3. Про Митний тариф України: Закон України від 05.03.2001 р. № 2371-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 24. – С. 125.
4. Лист Державної митної служби України 13.05.2008 р. № 14/640-ЕП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://qdpro.com.ua/documents/28238>.
5. Угода про Правила визначення країни походження товарів у Співдружності Незалежних Держав від 20.11.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://qdpro.com.ua/documents/51103>.
6. Інформація з сайту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо створення зон вільної торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=160808&cat_id=137717.
7. Каримова Т. Основні правила визначення країни походження товарів під час застосування заходів митно-тарифного регулювання ЗЕД / Т. Каримова // Вісник Академії митної служби України. – 1999. – № 3. – С. 71–74.
8. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 32. – С. 9.